

Rzeki karpackie - czysta Natura 2000

Dolna Soła PLH120083

Doliny rzeczne stanowią jeden z najsilniej zróżnicowanych biologicznie ekosystemów w naszym kraju. Liczne gatunki zwierząt odnajdują tu warunki dogodne do odpoczynku i żerowania, a liniowy charakter dolin rzecznych czyni je niezwykle efektywnymi korytarzami ekologicznymi. Bogactwo to zawdzięczamy różnorodności siedlisk i obfitości żerowisk w obrębie naturalnych, zmieniających się koryt rzecznych. Przekształcenia dolin rzecznych prowadzą jednak do zaniku niektórych gatunków – np. łososa.

W tym numerze biuletynu, oprócz wspomnianego łososa, przedstawimy kolejne ważne z punktu widzenia ochrony europejskiej przyrody gatunki ptaków i ssaków związane z doliną rzeki Soły.

fot. T. Wilk

Bóbr

fot. Klaudiusz Muchowski - CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=22928968>

Bóbr jest największym europejskim gryzoniem. Ma masywny i krępy tułów, przechodzący prawie bez zaznaczenia szyi w okrągłą głowę. Kończyny przednie są zręczne i chwytne, tylne natomiast są mocne i masywne, a palce spięte są błoną pławną. Bóbr jest doskonale przystosowany do ziemnowodnego trybu życia, znakomicie pływa i nurkuje – może pozostawać pod wodą nawet do 15 minut. Osiąga wagę od 18 do 29 kilogramów i długość ciała od 90 do 110 cm. Charakterystyczną cechą jego budowy jest duży, spłaszczony, pokryty zrogowaciałą łuską ogon i długie mocne siekacze. Sierść składa się z dwóch rodzajów włosów: przewodnich o długości 5–6 cm, tworzących warstwę zewnętrzną oraz wełnistych, bardzo cienkich, o długości ok. 2 cm, tworzących warstwę wewnętrzną, która chroni przed wychłodzeniem i przemakaniem. Bobry żyją do 30 lat. Łączą się w pary na całe życie. Rodzina bobrowa składa się z rodziców, młodych tegorocznych i z roku poprzedniego. W trzecim roku życia bobry opuszczają rodzinę, łączą się w pary i przystępują do rozrodu. Bobry są typowymi roślinożercami, jedzą prawie wszystkie gatunki roślin przybrzeżnych i wodnych. Pomimo powalania drzew nie jedzą ich drewna, a jedynie liście, młode pędy, cienkie gałązki, łycy i korę. Prowadzą nocny tryb życia. Nie zapadają w zimowe odrętwienie. Poprzez budowę tam bobry magazynują wodę, co przyczynia się do podwyższenia i stabilizacji poziomu wód gruntowych i utrzymania większej wilgotności na danym terenie. Tamy bobrowe przeciwdziałają powodziom w okresie silnych opadów, a w okresie suszy spiętrzona woda zapewnia przepływ poniżej tamy. Tworzone przez bobry rozlewiska i stawy są zasiedlane przez szereg gatunków zwierząt. Ponadto każdy, odpowiednio głęboki staw bobrowy, w którym w górnych partiach panują warunki tlenowe, natomiast w dolnych warunki beztlenowe, pracuje jak osadnik przyczyniając się do samooczyszczania się wód.

Traszka karpacka

fot. Maciej Pabijan - <http://calphotos.berkeley.edu>, CC BY-SA 2.5, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=6428412>

Traszka karpacka to niewielki ptak osiągnący do 10 cm długości. Ciało krępe, spłaszczone z szeroką, płaską głową i stosunkowo krótkim, bocznie spłaszczonym ogonem. Na głowie znajdują się 3, podłużne bruzdy, a wzdłuż grzbietu przebiegają fałdy gruczołowe. Skóra w lądowej fazie życia jest matowa, drobnziarnista, w wodzie natomiast gładka. Ubarwienie w odcieniach brązu, niekiedy oliwkowe lub grafitowe z fioletowym odcieniem. Samica jest zwykle jaśniejsza od samca. Na grzbiecie jasna, nieregularna wstęga. Grzbietowa i boczne strony ciała pokryte są różnorodnymi plamami. Brzuch jednolicie pomarańczowy. Podczas okresu godowego na końcu ogona samca tworzy się charakterystyczna nić ogonowa. U samicy brak szczególnych cech godowych. Prowadzi ziemno-wodny tryb życia, przy czym w wodzie przebywa tylko w okresie godowym, który przypada najczęściej na początek kwietnia. Aktywna jest wtedy całą dobę i żywi się małymi wodnymi bezkręgowcami, takimi jak larwy komarów, chrzączek i ochotek. Gody odbywają się w niewielkich zbiornikach wody stojącej, często okresowych, jak kałuże, koleiny dróg leśnych i polnych, lecz także w wolno płynących strumieniach, leśnych rozlewiskach strumieni i potoków itp. Samica składa jaja pojedynczo lub w postaci krótkich sznurów, na liściach roślin lub kamieniach, gałęziach drzew zanurzonych w wodzie. Po 4 miesiącach następuje przeobrażenie larw i młode traszki wychodzą na ląd. Traszka karpacka to gatunek typowo górski, związany z wilgotnymi lasami bukowymi i mieszanymi, o bogatym podszycie. Na lądzie żeruje po zmierzchu, a jej pokarmem są dżdżownice, ślimaki oraz owady. W ciągu dnia ukrywa się w rozmaitych kryjówkach: pod kamieniami, pod kłodami drewna, w ściółce leśnej. Zagrożenia dla traszki karpackiej wynikają z zanikania miejsc rozrodu na skutek intensywnej gospodarki leśnej i rolnej, melioracji, regulacji rzek i potoków. Zagrożeniem jest też tworzenie barier uniemożliwiających migrację traszek: dróg o dużym natężeniu ruchu, obszarów rolniczych bez zadrzewień i bez zbiorników wodnych.

Łosoś

fot. Wolfgang Striewski - www.meerforellen.info, Public Domain, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=1148722>

Łosoś osiąga długość ciała do 150 cm i masę do 24 kg. Ma on stosunkowo małą głowę, spiczasty pysk i szeroki otwór gębowy. Jest rybą dwuśrodowiskową. Młodość (około 3 lat) spędza w wodzie słodkiej, w rzekach i potokach z dnem zwirowym. Starsze osobniki płyną do morza. Gdy osiągną dojrzałość płciową powracają do miejsc rozrodu. Barwa łososa zmienia się wraz z wiekiem. Młode osobniki charakteryzują się dużymi, ciemnymi plamami i czerwonymi punktami na bokach. Dorosłe, żyjące w morzu, mają szaro-zielony grzbiet, srebrzyste boki i brzuch. W czasie wędrówek na tarło samce mają czerwony brzuch. Tarło odbywa się od listopada do lutego. Samica składa wówczas jaja w gniazdach o długości 2-3 m. Łosose w czasie wędrówek nie pobierają pokarmu. Natomiast przebywając w rzekach młode osobniki żywią się fauną denną, larwami owadów, a także kietzami i mięczakami. Po sptynięciu do morza zjadają większe okazy fauny dennej i małe ryby. W rzekach Karpackich gatunek wyginął, ze względu na niekorzystne zmiany siedliskowe, zapory wodne, które utrudniają mu wędrówkę, pogorszenie się jakości wód, a także kłusownictwo. Podejmowane są próby przywrócenia łososi w polskich rzekach.

Nocek orzęsiony

fot. Karol Tabarelli de Fatis/MUSET - Science Museum of Trento in cooperation with Wikimedia Italia, CC BY-SA 3.0, <https://commons.wikimedia.org/w/index.php?curid=48401446>

Nocek orzęsiony jest średniej wielkości nietoperzem o rozpiętości skrzydeł 22-24,5 cm i długości ciała 41-53 mm. Futro długie i wełniste, włosy trójbarwne, na grzbiecie rudo-brązowe, na brzuchu żółtawo-szare, brak wyraźnego kontrastu pomiędzy ubarwieniem grzbietu i brzucha. Uszy, pyszczek i błony lotne brązowe. Ucho z charakterystycznym, głębokim wcięciem. Kolonie rozrodcze zlokalizowane przeważnie na strychach budynków, wyjątkowo w szczelinach i przestrzeniach pod odeskowaniem budynków. Kolonie liczą zazwyczaj od kilku do kilkuset osobników. Gody rozpoczynają się jesienią i są kontynuowane w trakcie zimowania. Pod koniec kwietnia samice zaczynają się gromadzić i formować kolonie rozrodcze. Samce prowadzą samotniczy tryb życia. W połowie lub pod koniec czerwca lub początkiem lipca samice rodzą jedno

młode. Zarówno młode jak i dorosłe opuszczają kolonie rozrodcze w sierpniu, czasem we wrześniu. Nocki orzęsione hibernują w podziemiach – sztolniach i jaskiniach. Gatunek ten odżywia się przede wszystkim owadami i pajęczakami. Nocki orzęsione są aktywne nocą. Polują na wysokości 1-5 m, zazwyczaj na obrzeżach zadrzewień, w pobliżu korony drzew i wysokich krzewów lub pomiędzy roślinnością. Ofiary chwytają w locie lub zbiera z powierzchni roślin i ścian budynków. Największe zagrożenia dla gatunku to ubywanie dogodnych kryjówek na strychach na skutek stopniowego zaniku budownictwa drewnianego oraz remonty strychów w okresie przebywania kolonii w kryjówece, stosowanie toksycznych środków konserwacji drewna, uszczelnianie wlotów na strychy. Zagrożeniem jest też niepokojenie w schronieniach zimowych (hałas, światło i minimalne zmiany temperatury, spowodowane obecnością ludzi w zimowiskach, powodujące częste wybudzanie ze snu).

Kumak górski

fot. J. Szmuc

Kumak górski to niewielki płaz osiągający długość ciała do 6 cm. Strona grzbietowa ma ubarwienie zmienne od szarzielonego przez brązowy do oliwkowego z widocznymi ciemniejszymi plamami. Pokryta jest ona licznymi małymi guzkami (rogowymi kolcami) będącymi zakończeniami brodawek. W skórze znajdują się również gruczoły jadowe. Ubarwienie strony brzusznej stanowi popielato-szare tło pokryte charakterystycznymi, dużymi plamami w kolorze żółtym lub pomarańczowym. Prawa i lewa plama piersiowa połączone są z prawą i lewą plamą ramieniową zaś prawa i lewa plama biodrowa połączone są z prawą i lewą plamą udową. Kumaki odżywiają się drobnymi bezkręgowcami, owadami wodnymi i ich larwami oraz ślimakami i pajęczakami. Kumak górski występuje w Polsce niemal wyłącznie w Karpatach i na Pogórzu Karpackim. Jest on gatunkiem ciepłolubnym. Osobniki dorosłe spotkać można na pastwiskach, łąkach i w różnych typach lasów w pobliżu niewielkich zbiorników wodnych, które wybiera do rozrodu. Ciekawym zachowaniem kumaka górskiego jest przyjmowanie pozycji obronnej tzw. refleksu kumaka. Polega ona na łukowatym wygięciu ciała poprzez uniesienie głowy i miednicy z tylnymi kończynami. Umożliwia mu to pokazanie jaskrawych ostrzegawczych plam na spodzie ciała. Jest gatunkiem długowiecznym żyjącym do 16 lat. Rozród kumaka górskiego odbywa się w różnych typach zbiorników wodnych powstałych w wyniku działalności ludzkiej. Są to rowy, koleiny, kałuże, nadrzeczne zwirowiska i różne zagłębienia terenu wypełnione wodą opadową. Kumak po przebudzeniu w połowie kwietnia pojawia się w zbiornikach wodnych i wydaje charakterystyczny głos godowy w postaci cichego kumkania. Jaja składane są w pakietach przyklejonych do patyków lub źdźbeł traw. Okres rozrodu trwa do sierpnia. W październiku kumaki wpadają w stan zimowego odrętwienia zakopując się w mulę wodnym lub glebie. Zagrożeniem dla jego występowania jest zanik zbiorników wodnych będących miejscami rozrodu. Spowodowane jest to procesami naturalnymi takimi jak szybkie wysychanie zbiorników i zarastanie roślinnością oraz działalnością człowieka m.in. regulacją rzek i potoków, melioracją, zasypywaniem i wyrzucaniem śmieci, utwardzaniem dróg gruntowych i wzmożonym ruchem kołowym na tychże drogach.

Rzeki Karpackie - czysta Natura 2000

www.rzekikarpackie.fwie.pl

Co tygodni do 31.12.2018
nagroda w konkursie na:

www.facebook.com/RzekiKarpackie

Projekt objęty wsparciem merytorycznym:
RDOŚ w Krakowie, RDOŚ w Rzeszowie

